DOI: 10.31648/pw.12838

Ewa Kapela
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-6215-9215
University of Silesia in Katowice

AGRESJA JĘZYKOWA W WYPOWIEDZIACH DMITRIJA MIEDWIEDIEWA

Verbal aggression in Dmitry Medvedev's statements

Abstract: Verbal aggression is a common feature of political discourse, especially in the communication styles of Russian politicians such as Putin, Lavrov, and Zhirinovsky. Dmitry Medvedev, once known as a liberal and soft-spoken politician, became more aggressive after the Russian-Ukrainian war began in 2022. Hostile and aggressive messages started appearing regularly on Medvedev's official social media accounts on Twitter and Telegram. The author of the article discusses the exponents of aggressive language in these messages, which often contain insults and threats. Furthermore, he points out potential reasons for Medvedev's shift in rhetoric, attributing it to a deliberate change in his communication strategy.

Keywords: political discourse, verbal aggression, brutalization of discourse, propaganda, Dmitry Medvedev, Russia

Wstęp

Immanentną cechą dyskursu politycznego jest jego agonistyczny charakter, który manifestuje się m.in. poprzez agresję słowną. Przyczyną zachowań konfliktowych jest dążenie uczestników tego dyskursu do zdobycia lub utrzymania władzy, co wiąże się z chęcią uzyskania dominacji nad przeciwnikiem politycznym zarówno w wymiarze realnym, jak i w przestrzeni dyskursywnej.

Badacze rosyjskiego dyskursu politycznego odnotowują, że agresja werbalna, stanowiąc naturalny przejaw jego agonistyczności, nie niszczy tkanki tego dyskursu (Sheygal 2005, 85) i nie jest w tej sferze komunikacji niczym nowym: ataki słowne stanowiły nieodłączny element obrad pierwszej rosyjskiej Dumy Państwowej już w 1906 r. (Gromyko 2012, 39-46). Wysoki poziom agresji językowej oraz rzadkie przejawy tolerancji bywają uważane za cechę narodową rosyjskiej komunikacji parlamentarnej (Gromyko 2012, 46).

Rozwój kanałów komunikacyjnych, w tym popularność mediów społecznościowych,

> zrewolucjonizowały możliwość oddziaływania słowem, również tym obelżywym […]. Szermierki słowne zostały wpisane w rytuał sprawowania władzy, w którym uczestniczą też mniej lub bardziej podekscytowani słuchacze, czytelnicy, widzowie, bo przecież dla nich te igrzyska są organizowane (Kamińska-Szmaj 2007, 7).

Celem niniejszego artykułu jest zaprezentowanie i opis językowych środków agresji używanych przez jednego ze znanych uczestników współczesnego rosyjskiego dyskursu politycznego oraz wskazanie na możliwe przyczyny brutalizacji jego retoryki. Obiektem badań są wypowiedzi Dmitrija Miedwiediewa publikowane na oficjalnych profilach w mediach społecznościowych. Badanie ma charakter pragmalingwistyczny, ponieważ łączy opis językowych eksponentów agresji z szeroko rozumianą sytuacją komunikacyjną.

1. Agresywna retoryka w rosyjskim dyskursie politycznym

Obecność agresywnej retoryki we współczesnym rosyjskim dyskursie politycznym można zobrazować kilkoma wypowiedziami prominentnych polityków. Opinii publicznej dobrze znane są słowa ówczesnego premiera W. Putina dotyczące sposobu rozprawiania się z terrorystami:

> (1) Мы будем преследовать террористов везде. В аэропорту – в аэропорту. Значит, вы уж меня извините, в туалете поймаем, мы и в сортире их замочим, в конце концов (Konferencja prasowa w Astanie, 24.08.1999) [Terrorystów będziemy ścigać wszędzie. [Będą] na lotnisku – [złapiemy ich] na lotnisku. Jeśli złapiemy ich, za przeproszeniem, w toalecie, to utopimy ich w kiblu][1].

Nierzadkie są mało dyplomatyczne wypowiedzi ministra spraw zagranicznych S. Ławrowa, który np. w jednym z wywiadów prasowych oskarżał łotewskich polityków o ułomność psychiczną:

> (2) До сих пор больные люди выставляют какие-то счета на 185 миллиардов евро. […] Считаю, что это люди с уже неисправимой психикой (Dagens Nyheter, 28.04.2016) [Cały czas chorzy ludzie wystawiają jakieś rachunki na 185 mld euro. Uważam, że są to ludzie z nieuleczalną psychiką].

Z agresywnego idiolektu znany był deputowany Dumy Państwowej, lider Liberalno-Demokratycznej Partii Rosji W. Żyrinowski. Pretendujący wówczas na urząd prezydenta polityk podczas debaty przedwyborczej transmitowanej na żywo

[1] Tu i dalej, jeśli nie podano inaczej, tłumaczenie własne. Zachowano nienormatywny zapis nazw własnych.

na Pierwszym Kanale rosyjskiej telewizji 28.02.2018 r. skierował pod adresem swojej kontrkandydatki K. Sobczak komunikat pełen grubiańskich określeń – wyzwisk związanych ze sferą prokreacji i seksualności człowieka, inwektyw sugerujących ułomność intelektualną oraz pogardliwych nominacji:

(3) Заткнись, ты, дура! Убирайся отсюда. С улицы не надо сюда приводить базарных девок. Грязь это всё. «Дом-2» – это там разврат. Пусть заткнется. Замолчи, дура. Она тупая. У нее мозгов нету. Вот видишь. Это идиотка, убери ее отсюда. Убери эту проститутку, эту грязь отсюда убери! Черная грязь. Отвратительная баба. Блядь последняя. Сумасшедшая дура [Zamknij się, głupia! Wynoś się stąd. Nie trzeba tu sprowadzać drących się przekupek z ulicy. To jest dno. „Dom-2" – to tam jest rozpusta. Niech się zamknie. Milcz, głupia. Ona jest tępa. Nie ma mózgu. Widzisz? To idiotka, zabierz ją stąd. Zabierz tę prostytutkę, weź stąd tę szmatę! Totalne dno. Odrażająca baba. Kurwa żałosna. Głupia wariatka].

M. Karwat zauważa, że „Obelgi, inwektywy i wyzwiska to dotkliwe i «wydajne» narzędzia psychicznego i moralnego rażenia, przeważnie również efektowne, służące przekształceniu ataku w swoisty spektakl symbolicznego nokautu […]" (Karwat 2007, 315). Są one atrakcyjne zarówno dla polityków (jako sposób osiągnięcia katharsis, zdeprecjonowania przeciwnika oraz autopromocji), jak i dla nadawców medialnych: „spektakularność [znieważania] i zwłaszcza tzw. medialność tej formy ataku daje pole do popisu […], a przy tym gwarantuje, że atmosfera sensacji, szoku, skandalu czy awantury przyciągnie opinię publiczną" (Karwat 2007, 293). Wydaje się, że właśnie tym można było tłumaczyć zapraszanie do programów telewizyjnych Żyrinowskiego znanego ze swoich skłonności awanturniczych[2].

[2] Krytycznej analizy i oceny idiostylu Żyrinowskiego już w latach 90. XX w. dokonały M. B. Kitaygorodskaya i N. N. Rozanova. Badaczki określiły Żyrinowskiego mianem aktora z wyrazistą indywidualnością, który zawsze gra samego siebie. To polityk, który wybrał jedną maskę komunikacyjną i pozostał jej więźniem. Jego wypowiedzi cechowały się ubogim słownictwem, monotonią stylistyczną, ale jednocześnie były barwne. Polityk mówił dużo, szybko, głośno, bez pauz i emocjonalnie. Ekspresywność jego wypowiedzi wynikała z ich skandalicznego i szokującego charakteru, była związana z naruszeniem maksym konwersacyjnych. Polityk miał tendencję do upraszczania i prymitywizacji treści, jednocześnie często używał hiperbol. W większości jego wypowiedzi pojawiały się nieprawdziwe twierdzenia, z założenia fałszywe i absurdalne dowody. Idiolekt wraz z manierą zachowywania się polityka badaczki podsumowały jednym słowem – chlestakowszczyzna (eponim utworzony od nazwiska Chlestakowa, bohatera komedii Nikołaja Gogola *Rewizor*, oznaczający bezwstydne i bez zahamowań przechwalanie się i kłamanie) (zob. Kitaygorodskaya | Rozanova 2003, 190-195). Ruzhentseva z kolei konstatuje, że wystąpienia Żyrinowskiego to swojego rodzaju wizerunkowe performance'y, w których polityk zakłada maski agitatora, artysty, prowokatora, skandalisty i błazna. Badaczka uważa stworzoną przez polityka legendę wizerunkową za efektywną, a dowodem na to jest wieloletnia popularność polityka (Ruzhentseva 2015, 52, 55).

2. Agresja językowa

Nie ulega wątpliwości, że w zmediatyzowane i steatralizowane życie polityczne na stałe wpisana jest agresja językowa. Za M. Peisert definiujemy ją jako

> interpersonalne działanie językowe i parajęzykowe, na które składają się (z punktu widzenia pragmatyki) w przeważającej części ekspresywy, wyrażające negatywny stan uczuciowy nadawcy wobec odbiorcy, aktualizowany w chwili realizacji działania językowego z intencją zdeprecjonowania odbiorcy, poniżenia jego godności itp. (Peisert 2004, 39).

Wśród cech konstytutywnych agresji językowej wymienia się jej celowy charakter, wyrażanie negatywnych uczuć/stosunku/oceny oraz zamiar wyrządzenia szkody temu, kto jest obiektem ataku słownego. Niektórzy badacze zwracają ponadto uwagę na perswazyjny lub też manipulacyjny potencjał agresji językowej, która – jako działanie językowe niepoparte (albo w niewystarczającym stopniu poparte) argumentami – może powodować zmianę punktu widzenia odbiorcy oraz pokonanie przeciwnika w sporze (por. Kopnina 2014, 94-96; Petrova | Ratsiburskaya 2013, 21-27).

Agresja językowa przybiera różne formy: bezpośrednia (wyrażanie negatywnej wobec odbiorcy treści *explicite* poprzez użycie słownictwa znieważającego lub z użyciem słownictwa neutralnego) i pośrednia, jawna i ukryta (mająca, np. postać plotki lub innych zniesławiających działań językowych) oraz implikowana, czyli taka, której nie da się odczytać z treści komunikatu, a która wynika z analizy kontekstu i sytuacji towarzyszącej aktowi komunikacji językowej (Peisert 2004, 31; por. Kopnina 2014, 97-98).

Warto podkreślić, że agresja werbalna w komunikacji politycznej ma najczęściej charakter instrumentalny. Nie jest ona jedynie spontaniczną reakcją słowną wywołaną negatywnymi emocjami, nastawioną wyłącznie na dominację nad partnerem interakcji. Nie zawsze też grozi „utratą twarzy" agresora. Napaści słowne są nierzadko działaniem nastawionym na realizację określonych celów politycznych, z których zasadniczym jest chęć zdobycia i/lub utrzymania władzy (por. Kamińska-Szmaj 2007, 53; Peisert 2004, 18 i n.; Sheygal 2005, 34 i n.). Wydaje się, że taką właśnie przemyślaną strategią jest brutalizacja zachowań językowych rosyjskiego polityka Dmitrija Miedwiediewa.

3. Styl komunikacji Dmitrija Miedwiediewa

Miedwiediew – uchodzący niegdyś za postępowego liberała – głosił, że „wolność jest lepsza niż brak wolności" („Свобода лучше, чем несвобода"). W czasie swojej prezydentury w latach 2008-2012 deklarował zamiar modernizacji Rosji. W odróżnieniu od Putina, którego na jedną kadencję zamienił na stanowisku głowy państwa, „kreował się […] na polityka otwartego, empatycznego, zafascynowanego nowymi technologiami (jego głównym kanałem komunikacji stał się wideoblog i Twitter), dla którego «społeczeństwo» było nie mniej ważne niż «państwo»" (Czachor 2023, 127).

Badacze analizujący wypowiedzi polityka z okresu kampanii przed wyborami prezydenckimi w 2008 r. ustalili, że były one klarowne, dobrze skomponowane, sprawiające wrażenie obiektywnych. Styl Miedwiediewa nazwali oficjalno-biznesowym, podkreślając stosowanie zwrotów kliszowanych, strony biernej i zdań bezosobowych oraz rzadkie używanie emocjonalnie ekspresywnych środków wyrazu. Zdaniem badaczy na idiostyl polityka wpłynęło jego wykształcenie prawnicze i doświadczenie w służbie publicznej (Baghana i in. 2020, 395).

Większość postów Miedwiediewa publikowanych w pierwszej dekadzie działania mikroblogu na Twitterze miała charakter oficjalny: były to informacje o spotkaniach i wyjazdach służbowych, krótkie sprawozdania z bieżących działań rządu, komentarze na temat kwestii gospodarczo-społecznych oraz życzenia z okazji świąt, np.

(4) Россия и США договорились о продлении ДСНВ-3 на пять лет без предварительных условий. Считаю это очень важным достижением российско-американских отношений, которые переживают сегодня трудные времена (27.01.2021) [Rosja i USA zawarły porozumienie dotyczące przedłużenia traktatu w sprawie ograniczenia zbrojeń strategicznych na pięć lat bez warunków wstępnych. Uważam to za bardzo ważne osiągnięcie w relacjach rosyjsko-amerykańskich, które przeżywają obecnie trudne chwile].

(5) Представил в Госдуме отчет о деятельности правительства за 6 лет. Было проделано много работы. Заметны результаты и в промышленности, и в сельском хозяйстве, и в социальной сфере. Строилось жилье, детские сады, школы. Главное, что мы научились превращать вызовы в стимулы развития (11.04.2018) [Przestawiłem w Dumie Państwowej sprawozdanie z działalności rządu za 6 lat. Wykonano wiele pracy. Efekty są widoczne w przemyśle, rolnictwie oraz sferze socjalnej. Były budowane mieszkania, przedszkola, szkoły. Najważniejsze, że nauczyliśmy się zamieniać wyzwania w bodźce do rozwoju].

M. Gavrilova, opisując wybrane aspekty „portretu komunikacyjnego" Miedwiediewa piastującego urząd prezydenta, odnotowała zmianę prezydenckiej retoryki w porównaniu z poprzednikiem – Putinem. Badaczka podkreśla przede wszystkim

wzrost znaczenia komunikacji wirtualnej, czego efektem jest większy udział społeczeństwa w dialogu z prezydentem, zmiana grupy docelowej odbiorców (adresatami wystąpień Putina byli głównie ludzie starsi, Miedwiediew z kolei często zwraca się do aktywnych ekonomicznie przedstawicieli młodszych pokoleń) oraz intymizacja komunikacji (Gavrilova 2011, 4-10).

Interesujące ustalenia poczyniła A. Alekseeva, która zrekonstruowała obraz Putina i Miedwiediewa na podstawie tekstów prasowych oraz eksperymentu asocjacyjnego przeprowadzonego wśród użytkowników języka rosyjskiego, angielskiego i francuskiego. Obrazy obu polityków mają zarówno cechy wspólne, jak i różnice. O ile obraz Putina jest spójny, o tyle nazwisko Miedwiediewa wywołuje niejednoznaczne reakcje. Z jednej strony wskazuje się na jego niezdecydowanie, słabą wolę, podporządkowanie, miękkość i pasywność, z drugiej – na zdecydowanie, aktywność i energiczność. Pozytywnie oceniane są odmienne od Putina cechy Miedwiediewa, takie jak miękki styl zarządzania, większy liberalizm, demokratyczność, otwartość na dialog z innymi państwami oraz sposób zarządzania państwem odpowiadający zachodnim standardom prowadzenia polityki (Alekseeva 2012, 75 i n.).

Mimo na ogół pozytywnej reakcji na deklarowany przez Miedwiediewa zamiar modernizacji kraju dla części społeczeństwa, przyzwyczajonego do innego stylu sprawowania władzy, postawa polityka była trudna do zaakceptowania. W raporcie *Co z tą Rosją* czytamy następujące wspomnienie reporterki i socjolożki L. Włodek z podróży po Rosji w 2009 r.:

> To był szczyt tak zwanej odwilży, Miedwiediew był prezydentem, oficjalna Rosja mizdrzyła się do Zachodu, czołowi politycy opowiadali o resecie i modernizacji, a tymczasem w pociągach, w rozmowach na wsiach, na dworcach, w sklepach, słyszało się pełne oburzenia głosy, że Miedwiediew jest mięczakiem […], że ośmiesza Rosję, bo się jej na Zachodzie przestano bać (Śmieja 2023, 21-22).

Koncepcja modernizacji nie zakończyła się sukcesem z uwagi na jej selektywny charakter oraz uwarunkowania społeczno-polityczne. Zmiana władzy w 2012 r. oraz wybuch konfliktu rosyjsko-ukraińskiego w 2014 r. to czas powrotu polityki na dawne tory – zamiast liberalnych technokratów do głosu powtórnie doszli tzw. siłowicy, a dyskurs publiczny zdominowała retoryka mocarstwowa (Czachor 2023, 132-137).

W latach 2012-2020 Miedwiediew piastował stanowisko premiera Federacji Rosyjskiej. Z tego okresu pochodzi jeden z najpopularniejszych memów 2016 r.: „Денег нет, но вы держитесь" (pol. Pieniędzy nie ma, ale trzymajcie się). Jego inspiracją stała się odpowiedź premiera na skargi mieszkańców Krymu narzekających na niskie emerytury, za które trudno przeżyć: „Просто денег нет сейчас. Найдем деньги – сделаем индексацию. Вы держитесь здесь! Вам всего доброго, хорошего настроения и здоровья" (pol. Po prostu nie ma teraz pieniędzy.

Znajdziemy pieniądze – będzie waloryzacja. Trzymajcie się! Wszystkiego dobrego, dobrego nastroju i zdrowia. Medvedev… 2016). Z kolei nauczycielom i wykładowcom zarabiającym pięć razy mniej niż pracownicy struktur siłowych ówczesny premier poradził zmianę zawodu (Zlobin 2020): „Это призвание, а если хочется деньги зарабатывать, есть масса прекрасных мест, где можно сделать это быстрее и лучше" (pol. To jest powołanie, a jeśli chce się zarabiać pieniądze, to jest wiele świetnych miejsc, gdzie można to zrobić szybciej i lepiej).

Przytoczone wypowiedzi, noszące znamiona zabarwionej lekceważeniem pseudorady, można potraktować jako implicytną agresję słowną. Żeby bowiem uznać wypowiedź za agresywną, nie musi ona zawierać jawnych wykładników, takich jak słownictwo znieważające. Peisert odnotowuje, iż

> wystarcza, że w ocenie jednego przynajmniej uczestnika komunikacji interpersonalnej została ona uznana za taką. Ważna jest bowiem nie tylko intencja nadawcy, ale i ocena potencjalnej ofiary oraz opinia świadka zdarzenia – obserwatora, a w niektórych wypadkach wyrok sędziego-arbitra (Peisert 2004, 23).

Kilka miesięcy po rozpoczęciu wojny rosyjsko-ukraińskiej w 2022 r. dziennikarze i analitycy odnotowali, że Miedwiediew, pełniący od 2020 r. funkcję wiceprzewodniczącego Rady Bezpieczeństwa Federacji Rosyjskiej oraz pierwszego zastępcy przewodniczącego Komisji Wojskowo-Przemysłowej, publikuje na oficjalnym kanale w Telegramie „coraz bardziej chamskie i krwiożercze" wpisy. W swoich postach groził m.in. Polsce – rozbiorem, Waszyngtonowi – apokalipsą jądrową, zaś z okazji rosyjskiego Dnia Jedności Narodowej ogłosił, że celem Rosji w wojnie z Ukrainą jest zatrzymanie szatana (Ekspert… 2022; Preobrazhenskiy 2022).

M. Domańska z Ośrodka Studiów Wschodnich twierdzi, że wzrost zaangażowania Miedwiediewa w szerzenie propagandy może być podyktowany chęcią wzmocnienia własnej pozycji na scenie politycznej, a także odgrywaniem roli tuby rządowej:

> Od początku wojny Miedwiediew jest bardzo zaangażowany na polu propagandowym, co kontrastuje z jego wcześniejszą niewielką aktywnością w życiu publicznym (po dymisji ze stanowiska premiera w styczniu 2020 r.). Może to świadczyć o ambicji wzmocnienia własnej pozycji w elicie rządzącej bądź o realizowaniu zadania, jakie wyznaczył mu Kreml, a które polega na nadawaniu wysoce agresywnego tonu oficjalnej narracji i tym samym wyznaczaniu swoistych „standardów" dla całej administracji państwowej (Domańska 2022)[3].

[3] Por.: „[…] Что у Медведева на языке, то у Путина и его окружения на уме. Они действительно так считают и оперируют именно такими образами и словами. А Медведеву, как самому непригодному ни к какому реальному делу члену стаи, поручено приучать окружающий мир к новому кремлевскому лексикону. Чтобы, когда о Люцифере заговорит Путин, а об Иблисе Кадыров, никто у виска уже не крутил" (Nevzlin 2022; por. także Ponomarëva 2022)

Podobne interpretacje zachowań komunikacyjnych Miedwiediewa wysuwają rosyjscy politolodzy, analitycy, blogerzy oraz zwykli użytkownicy Internetu. Wśród przyczyn brutalizacji wypowiedzi polityka wskazuje się jeszcze zmiany osobowe w jego służbie prasowej, której przypisuje się autorstwo wpisów na oficjalnych kanałach w serwisach społecznościowych[4], chęć zaistnienia w przestrzeni medialnej i wzmacniania w ten sposób własnego wizerunku oraz dążenie do bycia zauważonym przez prezydenta, który w zamiarze ma być faktycznym i głównym adresatem wypowiedzi Miedwiediewa. Nie brakuje również komentarzy sugerujących problemy psychiczne oraz nadużywanie alkoholu.

4. Środki agresji językowej w wypowiedziach Miedwiediewa

Powyższe spostrzeżenia zostały zweryfikowane poprzez obserwację i analizę wiadomości opublikowanych na oficjalnych profilach Miedwiediewa w mediach społecznościowych w okresie od czerwca 2022 do sierpnia 2023 r.[5], czyli w pierwszych miesiącach zmiany stylu wypowiadania się polityka. W tamtym czasie konto Miedwiediewa na Telegramie, założone 14 marca 2022 r., miało ponad milion subskrybentów, zaś rosyjskojęzyczne konto na Twitterze (aktualnie X) istniejące od 2010 r. obserwowało ponad 4,5 mln użytkowników. O reprezentatywności wskazanych źródeł materiału badawczego świadczy nie tylko popularność obu kont wśród rosyjskojęzycznych użytkowników Internetu, lecz także statystyki wyświetleń postów[6] oraz ich cytowań przez internautów i media – zarówno rosyjskie, jak i zagraniczne (zob. Prokopenko 2022).

Z analizy treści ok. 150 wpisów wynika, że obiektem agresywnych działań werbalnych Miedwiediewa są przeciwnicy oficjalnej polityki Rosji: ludzie o odmiennych poglądach, szczególnie ci, którzy wyemigrowali z kraju, pojedynczy zachodni politycy oraz całe państwa i narody, a także organizacje międzynarodowe. Głównym wrogiem w sytuacji toczącej się wojny jest Ukraina – jej obywatele, wojsko oraz rząd z prezydentem na czele.

[Miedwiediew mówi to, o czym myśli Putin i jego otoczenie. Oni naprawdę tak myślą i operują takimi właśnie obrazami i słowami. A Miedwiediew – jako najmniej przydatny do jakiegokolwiek realnego działania członek stada – ma za zadanie przyzwyczajać otaczający świat do nowego kremlowskiego słownictwa. Żeby nikt nie pukał się w czoło, jeśli Putin zacznie mówić o Lucyferze, a Kadyrow o Iblisie].

4 Miedwiediew temu zaprzecza. Twierdzi, że to on sam jest autorem wpisów w mediach społecznościowych, ponieważ nikt inny nie ośmieliłby się napisać takich rzeczy (Balasyan 2022).

5 W marcu 2022 r. Twitter został oficjalnie zablokowany w Rosji, więc w kolejnych miesiącach nowe wiadomości pojawiały się tylko na anglojęzycznym koncie polityka w Twitterze. Na kanale w Telegramie posty są publikowane regularnie, a ich retoryka nie uległa zmianie.

6 Przykładowo post na Telegramie z 23.06.2023 r., w którym Miedwiediew określa polskiego prezydenta słowami, które w języku polskim można oddać jako kanalia, skurwiel, gówno, stwór, został wyświetlony przez 3,7 mln użytkowników.

Agresja w wypowiedziach polityka przybiera różne formy. Zwykle są to eksplicytne ataki słowne (chociaż niekoniecznie kierowane bezpośrednio do obiektu agresji) z użyciem wyrazów nacechowanych ekspresywnie, prymarnie lub wtórnie wartościujących negatywnie, mające postać aktów oblegi[7] oraz groźby, a także agresja implikowana, w tym przez komunikaty metaforyczne, ironiczne lub intersemiotyczne (wykorzystywanie zdjęć i karykatur).

W badanych tekstach neutralne toponimy oraz etnonimy są zastępowane nazwami nacechowanymi stylistycznie oraz aksjologicznie:

(6) пшеки, ляхи [Polacy]; амеры [Amerykanie]; фрицы [Niemcy]; хохлы, укробандеровцы [Ukraińcy]; Хохляндия, Schweinisch Bandera-Reich, страна-паразит [podkreślenie niezdolności Ukrainy do samodzielnego funkcjonowania]; разлагающийся труп Украины; страна 404 [por. błąd HTTP 404, tj. Not Found – szukana strona internetowa nie istnieje; ostatnie dwa określenia negują fakt istnienia państwa ukraińskiego]; Речь Бандеросполитая 2.0, Ляхоукраина [Polska] [pszeki, lachy; amery; szwaby; chochły, ukrobanderowcy; Chochlandia, Schweinisch Bandera-Reich, kraj-pasożyt; rozkładający się trup Ukrainy; kraj 404; Rzecz Banderopospolita 2.0, Lachoukraina].

Najwięcej językowych eksponentów agresji znajdujemy w grupie nazw osób. Nazwiska polityków lub neutralne określenia obcych sił politycznych oraz członków organizacji międzynarodowych są zastępowane oznaczeniami pejoratywnymi. Posiadają one rozmaitą strukturę: nominaty jednowyrazowe, frazy nominalne z przymiotnikami, rozbudowane zdania, porównania czy określenia metaforyczne. Jeżeli we wpisach pojawiają się antroponimy właściwe, to albo w jednoznacznie negatywnym kontekście, albo w postaci zmodyfikowanej. Wyekscerpowane określenia (niekiedy całe opisy) osób można pogrupować w zależności od tego, jakie słownictwo stało się podstawą obraźliwych nominacji, por.

Nazwy wykonawców czynności konotujące b r a k p o w a g i :

(7) загашенные клоуны; украинский Ковёрный; главный украинский клоун; урод с напудренным носом [aluzje do aktorskiej przeszłości prezydenta Ukrainy, szczególnie do wykonywanej przez niego profesji komika] [naćpane klauny; ukraiński Błazen Cyrkowy; główny ukraiński klaun; brzydal z przypudrowanym nosem].

[7] Istotne składniki aktu obelgi to takie same elementy, które charakteryzują agresję językową jako taką: „X wypowiada do Y-ka (lub o Y-ku) sąd negatywny dotyczący Y-ka najczęściej używając słów nacechowanych negatywnie pod względem emocjonalnym i aksjologicznym, z intencją wywołania w Y-ku uczucia poniżenia" (Grzegorczykowa 1991, 199).

Określenia wskazujące na brak samodzielności, bezwolność, bycie sterowanym z zewnątrz:

(8) зомби из страны 404; цирковая собачка; пудель у ног дрессировщика; клоуны, которые молятся на заокеанских хозяев [zombie z kraju 404; cyrkowy piesek; pudel przy nodze tresera; klauni, którzy modlą się do gospodarzy zza oceanu].

Nazwy zwolenników nieakceptowanych powszechnie ideologii i doktryn politycznych. Podstawą słowotwórczą dużej liczby nacechowanych stylistycznie nazw Ukrainy oraz rządu w Kijowie czy też określających ich epitetów jest nazwisko przywódcy Organizacji Ukraińskich Nacjonalistów S. Bandery i rzeczownik nazizm:

(9) бандерократия; бандеровское государство; бандеровский режим; укробандеровцы; бандеровские ублюдки, бандеровские братья немецких нацистов; нацистская элита; нацистский режим в Киеве; нацисты в Киеве; нацистское государство; нацистская Украина; неонацисты в Киеве; киевская нацистская группировка; укронацисты; кучка безумных нацистов-наркоманов; верховный киевский нацист; настоящий проверенный фашист; истинный наследник национал-социалистов Германии; мелкий бандеровец [banderokraina; państwo banderowskie; reżim banderowski; ukrobanderowcy; banderowskie bękarty; banderowcy bracia niemieckich nazistów; elita nazistowska; nazistowski reżim w Kijowie; naziści w Kijowie; państwo nazistowskie; nazistowska Ukraina; neonaziści w Kijowie; kijowskie ugrupowanie nazistowskie; ukronaziści; grupka obłąkanych nazistów-narkomanów; główny kijowski nazista; prawdziwy sprawdzony faszysta; prawdziwy dziedzic niemieckich socjalistów narodowych; drobny banderowiec].

Zarówno nazwisko Bandery, jak i rzeczownik *nazizm* funkcjonują tu jako etykietki językowe – nazwy redukcyjne, narzucające schematyczną interpretację wskutek dominacji jednoznacznie negatywnie wartościujących konotacji nad denotacją (por. Karwat 2007, 167-186). Karwat zauważa, że „etykietki są ulubioną bronią polityków reprezentujących skrajnie ideologiczny […] styl komunikacji, zajętych wyznaczaniem i strzeżeniem granic […], zadowalających się rytuałem" (Karwat 2007, 170). Taki sposób nominacji przeciwnika, będący znakiem przynależności do grupy wyznającej określone poglądy, nie jest w rosyjskim dyskursie politycznym niczym nowym (por. Kapela 2016). Miedwiediew zatem wpisuje się w istniejącą retorykę, wzmacniając ją i utrwalając.

Określenia wskazujące na odchylenia od normy. Eksplicytne lub implicytne eksponowanie ułomności ciała i ducha przeciwnika, jego stanu i cech, odbiegających od akceptowanych i/oraz ocenianych pozytywnie, bo uznanych społecznie za normę czy pewien standard, pozwala na obniżenie rangi przeciwnika, por.

(10) отморозки; польские дегенераты из МИДа; патентованные дегенераты; больной сутенёр [oszołomy; polscy degeneraci z MSZ; patentowani degeneraci; chory sutener].

Negatywne wartościowanie dotyczy także określonych aspektów.

Niski poziom intelektualny:

(11) дурак; укроимбецилы; недалёкие манкурты; старый дурак сенатор Линдси Грэм; недоумки из G7; дебилы из офиса бундесканцлера; политические имбецилы; скудоумные руководители; интеллектуальные пигмеи; конченые придурки; скудоумные соседи; дурак [которого надо] принять без условий в психиатрическую лечебницу; разум их сильной стороной не был никогда; впал в доктринёрское слабоумие; по части Дня дурака Боррель большой специалист. Это его день; Мозгов у них вообще не осталось [idiota; ukroimbecyle; ograniczeni mankurtowie [mankurt – posłuszny niewolnik]; stary dureń senator Lindsey Graham; niedorozwinięci z G7; debile z biura kanclerza federalnego; polityczni imbecyle; niedorozwinięci przywódcy; intelektualni pigmeje; skończeni durnie; tępi sąsiedzi; głupiec [którego trzeba] bezwarunkowo przyjąć do szpitala psychiatrycznego; intelekt nigdy nie był ich mocną stroną; popadł w doktrynerską głupotę; Borrell jest wielkim specjalistą od Prima Aprilis [dosł. ros. Dzień głupka]. To jego dzień; Mózgu w ogóle już nie mają].

Uzależnienie od narkotyków:

(12) кучка безумных нацистов-наркоманов; салонаркоманы; любители сала с коксом; наркоман в Киеве[8]; киевские наркоманы; накачивались прямо на рабочих местах, расположенных по адресу Даунинг-стрит, 10; пропитанное наркотиками сознание; наркоманские бредни; галлюцинирующие польские маньяки [grupka obłąkanych nazistów-narkomanów; słoninonarkomani; amatorzy słoniny z koksem; narkoman w Kijowie; kijowscy narkomani, odurzali się bezpośrednio w miejscach pracy pod adresem Downing Street 10; przesiąknięta narkotykami świadomość; narkomańskie brednie; halucynujący polscy maniacy].

Słaba kondycja psycho-fizyczna związana z wiekiem:

(13) маразматики; сонный маразматик Байден; отчаянный дед; одержимый нездоровыми фантазиями умирающий дед; старый трухлявый пень, страдающий деменцией; шаркающий старик с острой деменцией; дряхлеющий гегемон; больной старик, пребывающий в тугой деменции; деменционный

[8] Etykietkę narkomana przykleiła prezydentowi Ukrainy rosyjska propaganda, rozpowszechniając w mediach nie tylko jawne oskarżenia, ale także sfabrykowane treści, np. wywiady prasowe, zdjęcia, nagrania wideo (Dezinformatsiya… 2022; Malinovs'kiy 2023; Teoriya… 2024).

дед [marazmatycy; senny marazmatyk Biden; zdesperowany dziad; umierający dziad opętany chorymi fantazjami; stary spróchniały pień cierpiący na ostrą demencję; powłóczący nogami starzec z ostrą demencją; słabnący hegemon; chory starzec pogrążony w głębokiej demencji; dziad z demencją].

W analizowanych komunikatach stosowana jest strategia deprecjacji przeciwnika poprzez nagromadzenie i n w e k t y w o d z w i e r z ę c y c h . Użycie leksyki związanej ze światem zwierząt w odniesieniu do człowieka „służy nie tylko degradacji, lecz także wykluczeniu ze świata istot rozumnych i umieszczeniu go w świecie istot drapieżnych, bezwzględnych, którym przypisuje się najgorsze cechy i instynkty utrwalone w stereotypowym obrazie, wynikającym z antropocentrycznej postawy ludzi" (Kamińska-Szmaj 2007, 64). Odnotowaliśmy występowanie nazw zwierząt, takich jak pies, świnia, szczur, wesz, robactwo, nazw części ich ciała oraz czasowników i przymiotników charakteryzujących ich typowe zachowania:

(14) С ними разномастная свора хрюкающих подсвинков и недалёких обывателей из распавшейся западной империи со стекающей по подбородку от вырождения слюной [Jest z nimi zbieranina wszelkiej maści kwiczących warchlaków i ograniczonych umysłowo mieszkańców upadłego zachodniego imperium, którym z powodu degeneracji ślina spływa po brodzie].
(15) «С наступающим вас, англосаксонские друзья и их радостно похрюкивающие подсвинки!» [„Najlepsze życzenia, anglosascy przyjaciele i ich radośnie kwiczące warchlaki!"].
(16) Впрочем, если вспомнить ещё одну цитату Николая Васильевича, становится совсем грустно: «Ничего не вижу. Вижу какие-то свиные рыла вместо лиц, а больше ничего» [Zresztą, jeśli wspomnieć jeszcze jeden cytat Mikołaja Wasiljewicza [Gogola], robi się całkiem smutno: „Nic nie widzę. Widzę jakieś świńskie ryje zamiast twarzy i nic więcej"].
(17) фрицы […] скривив рыло, отказались от российских углеводородов [szwaby […] krzywiąc ryje, odmówili rosyjskich surowców energetycznych].
(18) Доморощенные аналитики «из бывших», которые расплодились, словно вши, и разбежались по сальному европейскому телу кто куда [Domorośli analitycy „z byłych", którzy rozmnożyli się niczym wszy i rozbiegli po tłustym europejskim ciele gdzie popadnie].
(19) Но главное – уничтожать высшее руководство террористических формирований, в каких щелях бы эти насекомые ни прятались [A najważniejsze – to tępić najwyższe kierownictwo formacji terrorystycznych, w jakichkolwiek szczelinach by się te insekty nie chowały].
(20) «Вопрос в том, что с ними делать. Их надо просто как крыс уничтожать и даже в плен не брать» [„Pytanie brzmi, co z nimi robić. Trzeba ich po prostu wytępić jak szczury i nawet nie brać do niewoli"].
(21) […] в Украине полно польских наемников, которых надо безжалостно истреблять, как вонючих крыс [w Ukrainie jest pełno polskich najemników, których trzeba bezlitośnie tępić jak śmierdzące szczury].

(22) А то этот Боррель и его выкормыши, которые жрут в три горла, ненароком и подохнуть могут, захлебнувшись в своих зловонных испражнениях [A ten Borrell i jego bękarty, które żrą za trzech, mogą przypadkiem zdechnąć, dławiąc się własnymi cuchnącymi odchodami].

Centralnym elementem ekspresywnych nominacji/opisów jest rzeczownik *pies*. Jego negatywne konotacje wynikają z mitologicznych wyobrażeń o nieczystości tego zwierzęcia (bezcześcił Matkę Ziemię i ludzkie zwłoki) oraz jego związku z pogaństwem i innowiercami (Marugina 2009, 19; Peisert 2004, 91). W wypowiedziach Miedwiediewa pojawiają się określenia psa posiadające następujące znaczenia metaforyczne: *пёс* – człowiek, którego zachowanie wywołuje oburzenie, *шавка* – człowiek bezwartościowy, który często i bez powodu się oburza, *кобель* – lubieżnik (Kuznetsov).

(23) Вокруг Германии как ещё пока гавкающего, но слабеющего кобеля сформировалась свора визгливых шавок, которые постоянно хотят жрать. Типа Польши и её прибалтийского охвостья. И если они не получат свежей пищи в виде украинских земель, то безжалостно загрызут своего престарелого вожака [Wokół Niemiec, które są jeszcze szczekającym, ale słabnącym psem, uformowała się zgraja piszczących szczeniaków, które ciągle chcą żreć. Takich jak Polska i jej bałtyccy poplecznicy. I jeśli nie dostaną świeżej karmy w postaci ukraińskich ziem, to bezlitośnie zagryzą swojego podstarzałego przywódcę].
(24) Слишком дорого выходит главному кобелю европейской экономики тщательное вылизывание известного места заокеанского хозяина [Zbyt drogo kosztuje głównego psa europejskiej gospodarki staranne lizanie wiadomego miejsca zamorskiego gospodarza].
(25) Киевский пёс продолжает заходиться лаем. Слюна течёт по волосатой морде, чтобы хозяева видели его боевые качества [Kijowski pies nadal szczeka jak najęty. Ślina spływa po owłosionej mordzie, żeby gospodarze widzieli jego bojowe cechy].
(26) […] поганые псы войны и заходятся своим отвратительным лаем. Но США и их никчемные шавки должны помнить […] [plugawe psy wojny wstrętnie szczekają jak najęte. Ale USA i ich nic niewarte kundle muszą pamiętać].
(27) Речь Бандеросполитая 2.0 […] превратится в бешеную псину, кусающую в Европе всех подряд [Rzecz Banderopospolita 2.0 zmieni się we wściekłego psa, gryzącego w Europie wszystkich po kolei].
(28) большая стая лающих собак из западной псарни [wielka sfora szczekających psów z zachodniej psiarni].

Przejawem agresji słownej jest także używanie słownictwa związanego ze sferą seksualności:

(29) пожилая девка, которая особенно тщательно удовлетворяет все самые извращенные прихоти американцев [Europa]; импотенты из «сообщества

ливерной колбасы» [politycy niemieccy]; больной сутенёр [Biden]; судебные проститутки выполняют перверсии сутенёра с застарелыми болезнями, который сам участвовать в бордельных разборках не хочет; У гаагских потаскух (пардон, «служителей Фемиды») [o sędziach Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości w Hadze] [podstarzała panienka, która szczególnie starannie zaspokaja wszystkie najbardziej perwersyjne zachcianki Amerykanów; impotenci ze „wspólnoty pasztetowej"; chory sutener; sądowe prostytutki spełniają fantazje sutenera z przewlekłymi chorobami, który sam nie chce brać udziału w burdelowych rozgrywkach; Haskie ladacznice (przepraszam, „sługi Temidy")].

Normy komunikacji oficjalnej narusza również obecność słownictwa skatologicznego, tj. związanego z fizjologią wydalania i wydzielania, stanowiącego jednocześnie „bardzo powszechną klasę wyrazów, które służą do znieważania" (Peisert 2004, 72):

(30) Боррель и ему подобные засранцы; В голове – лишь м'яке жовто-блакитне гівно; такое говно [o A. Dudzie]; подохнуть могут, захлебнувшись в своих зловонных испражнениях; сраная перемога; ничтожные ошмётки дерьма; […] чтобы они подтёрлись своим поганым расчётом. Известно, что из-за санкций туалетная бумага в ЕС сильно подорожала; жестокая словесная диарея [Borrell i jemu podobni zasrańcy; W głowie mają tylko miękkie żółto-niebieskie gówno; takie gówno; mogą zdechnąć, dławiąc się własnymi cuchnącymi odchodami; zasrana peremoha [ukr. zwycięstwo]; nędzne resztki gówna; żeby podtarli się swoim paskudnym wyliczeniem. Wiadomo, że przez sankcje papier toaletowy w UE bardzo podrożał; silna biegunka słowna].

Poza wymienionymi powyżej w badanym materiale znajdujemy także następujące wykładniki agresji językowej:
apelatywizowane, a zatem zapisywane małą literą nazwiska polityków:

(31) все дуды, моравецкие, качиньские; всякие там речаны и санду [premier i prezydent Mołdawii] [wszystkie dudy, morawieckie, kaczyńskie; różne takie rečany i sandu]

deprecjonujący rodzaj żeński w odniesieniu do osób płci męskiej:

(32) Какие бы заклинания ни произносила эта самая Дуда; Польская мразь по имени «дуда» предложила [jakichkolwiek zaklęć by nie wypowiadała ta Duda; Polska szumowina o imieniu „duda" zaproponowała]

eksplicytne obelgi, wśród których najczęściej powtarzają się dwa określenia – *мразь* (szumowina, skurwiel, śmieć, paskuda, ścierwo) i *ублюдки* (bękarty, szumowiny, łajdaki, skurwiele):

(33) И это тоже имеет большое воспитательное значение для новых ублюдков, которых наняли для убийств; И кто-то ещё надеется на переговоры с такими ублюдками?; Ублюдки и выродки понимают только жестокость и силу; взбесившиеся ублюдки и гнусная мразь; нацистские ублюдки; киевская мразь; тварь в зеленом[9] [dwa ostatnie to określenia prezydenta Ukrainy Zełenskiego]; нечисть; странное существо; загадочное существо; биосубстанции; рептилоиды – явно не люди; лидеры стран G7– «лживые твари» [I to również ma duże znaczenie wychowawcze dla nowych skurwieli, których wynajęto do zabijania; I ktoś jeszcze liczy na negocjacje z takimi łajdakami?; Łajdaki i zwyrodnialcy rozumieją tylko okrucieństwo i siłę; rozwścieczeni łajdacy i podła szumowina; nazistowskie skurwiele; kijowska szumowina; ścierwo w zielonym; nieczysta siła; dziwaczna istota; zagadkowa istota; biosubstancje; reptilianie – to na pewno nie są ludzie; liderzy państw G7 to „kłamliwe stwory"].

Brutalizacja analizowanych wypowiedzi przejawia się nie tylko w cytowanych wcześniej aktach obelgi, lecz także w próbach zastraszenia adresata poprzez groźby formułowane eksplicytnie lub implicytnie. Peisert zauważa, że grożenie „to zachowanie, które ma sygnalizować potencjalny atak lub tylko go zastąpić" (Peisert 2004, 151). Oto kilka przykładów:

(34) После сегодняшнего теракта не осталось никаких вариантов, кроме физического устранения зеленского и его клики [Po dzisiejszym zamachu terrorystycznym nie pozostały żadne opcje, poza fizyczną likwidacją zełenskiego i jego kliki].
(35) Запылает вся оставшаяся под властью Киева Украина [Zapłonie cała Ukraina pozostająca pod władzą Kijowa].
(36) Пока я жив, я буду делать все, чтобы они исчезли [Dopóki żyję, będę robił wszystko, aby zniknęli].
(37) В XVII веке просто привезли бы эту тварь на Красную площадь и люто казнили четвертованием. Но мы гуманисты. Отомстим по-другому [W XVII wieku po prostu przywieźliby to ścierwo na Plac Czerwony i okrutnie stracili przez ćwiartowanie. Ale my jesteśmy humanistami. Zemścimy się inaczej].
(38) У нас есть возможность отправить всех врагов в геенну огненную [Mamy możliwość wysłania wszystkich wrogów w ogień piekielny].

[9] Po wybuchu wojny na pełną skalę Zełenski zamienił formalny strój na wojskowe ubrania w kolorze zielonym. Inne określenia nawiązujące do wyglądu Zełenskiego i jego wystąpień telewizyjnych to np. бородатая фотомодель в зеленой вонючей футболке, проехавшая цирком шапито по Европе; деятель в грязной зелёной майке.

(39) Но мы не должны останавливаться до тех пор, пока не будет полностью демонтировано нынешнее террористическое по своей сути украинское государство. Оно должно быть уничтожено дотла. Вернее так, чтобы даже пепла от него не осталось. Чтобы эта мерзость никогда, ни при каких условиях не могла возродиться [Nie możemy się zatrzymać, dopóki nie zostanie całkowicie zdemontowane obecne, z natury terrorystyczne, państwo ukraińskie. Musi być zniszczone doszczętnie. Dokładniej mówiąc tak, żeby nawet popiół po nim nie pozostał. Żeby to obrzydlistwo nigdy pod żadnym warunkiem nie mogło się odrodzić].

(40) […] полная утилизация государственной машины враждебной страны и абсолютные гарантии лояльности на будущее [pełna utylizacja machiny państwowej wrogiego kraju i absolutne gwarancje lojalności na przyszłość].

(41) Ох, не заиграйтесь там в самолётики в своей песочнице, детки. Как бы один из следующих подобных «хороших дней» для Европы не стал её последним днём [Och, nie przesadźcie z zabawą w samolociki w swojej piaskownicy, dzieci. Żeby któryś z kolejnych takich „dobrych dni" dla Europy nie był jej ostatnim dniem].

(42) Я не знаю, кто выиграет или проиграет в такой войне, но, учитывая роль Польши как форпоста НАТО в Европе, эта страна обязательно исчезнет вместе со своим недоразвитым премьером [Nie wiem, kto wygra, a kto przegra w tej wojnie, ale biorąc pod uwagę rolę Polski jako forpoczty NATO w Europie, ten kraj na pewno zniknie razem ze swoim niedorozwiniętym premierem].

(43) Не вижу никакого смысла в сохранении дипломатических отношений с Польшей. Этого государства для нас существовать не должно до тех пор, пока там сплошные русофобы во власти и польские наёмники на Украине. Последних нужно безжалостно истреблять, как вонючих крыс [Nie widzę żadnego sensu w utrzymywaniu stosunków dyplomatycznych z Polską. To państwo nie powinno dla nas istnieć, dopóki u władzy są tam sami rusofobi, a polscy najemnicy są na Ukrainie. Tych ostatnich trzeba bezlitośnie tępić jak śmierdzące szczury].

(44) То, что вы на свободе, не ваша заслуга, а наша недоработка [To, że jesteście na wolności, nie jest waszą zasługą, lecz naszą niedoróbką].

Podsumowanie

Na podstawie obserwacji aktywności medialnej Miedwiediewa (której wycinek został zaprezentowany w niniejszym artykule) można stwierdzić, że w badanym okresie agresja językowa jest stałym elementem wypowiedzi, świadczącym o radykalizacji i brutalizacji jego retoryki. Takie zachowania komunikacyjne wynikają najprawdopodobniej z przyjętej przez polityka strategii komunikacyjnej, mającej na celu z jednej strony dyskredytację obiektu ataku, z drugiej – kreowanie własnego wizerunku jako osoby silnej i bezkompromisowo walczącej ze złem (por. Kamińska-Szmaj 2007, 54).

Zmiana w sposobie komunikowania się Miedwiediewa obrazuje dynamikę dyskursu politycznego. W rosyjskiej przestrzeni publicznej pojawiały się głosy, że Miedwiediew ze swoją nową agresywną retoryką ma zająć miejsce nieżyjącego już Żyrinowskiego. Sądzę jednak, że zachowania mowne obu polityków oddziałują w inny sposób. W zależności od idiostylu i swoistego „emploi polityka" analogiczne środki wyrażania agresji mogą powodować inne nacechowanie wypowiedzi i odmienny ich odbiór. Wydaje się, że skandaliczne wypowiedzi Żyrinowskiego, posiadającego spójny wizerunek i charakterystyczny idiolekt (por. przyp. 2), nie robiły na przyzwyczajonej do takiego sposobu zachowania publiczności dużego wrażenia. Kiedy agresywna retoryka pojawiła się w wypowiedziach Miedwiediewa – znanego z mało emocjonalnego, oficjalno-biznesowego stylu komunikacji – wszyscy zwrócili na to uwagę. Ponieważ taki sposób ukształtowania wypowiedzi nie był wcześniej dla Miedwiediewa charakterystyczny, może wywoływać silniejszy efekt perlokucyjny. Nagromadzenie słownictwa ekspresywnego, znieważających a niekiedy dehumanizujących określeń, pojemne semantycznie metafory wraz z arbitralnym charakterem sądów pozwalają „oderwać […] oceny od analizy faktów czy choćby domniemań […] i] «podsumować» kogoś bez podawania jakichkolwiek argumentów, kryteriów, uzasadnień" (Karwat 2007, 290). W rezultacie wypowiedzi te mają duży potencjał perswazyjny.

Sądy polityka publikowane w mediach realizują model dialogu konfliktowego, w którym następuje naruszenie norm komunikacji: grzecznościowej (poniżanie przeciwnika i brutalizacja dyskursu), etykietalnej (brak szacunku wobec przeciwnika oraz odbiorcy komunikatu), estetycznej (używanie leksyki z niskiego rejestru stylistycznego), a także społecznej (w rosyjskim Kodeksie wykroczeń administracyjnych z 2001 r. publiczne użycie niecenzuralnych obelg/wyzwisk jest sklasyfikowane jako drobne chuligaństwo i podlega karze grzywny lub aresztu) (por. Sarnowski 2006, 323).

Wydawać by się mogło, że opisane niekooperacyjne zachowania językowe powinny być uznane za niestosowne w oficjalnym dyskursie politycznym, a mimo to są one usprawiedliwiane w Rosji sytuacją międzynarodową oraz postawą partnerów zagranicznych, co legitymizuje agresję językową w przestrzeni publicznej:

(45) С некоторыми странами, блоками, сообществами стран бессмысленно договариваться – они понимают только язык силы (Medvedev… 2023) [Z niektórymi krajami, blokami, wspólnotami państw nie ma sensu się dogadywać – one rozumieją tylko język siły].

(46) […] пресс-секретарь президента Дмитрий Песков считает, что резкие эмоциональные оценки внешнеполитической ситуации в публикациях «вполне объяснимы». Время такое, кругом враги. «Это именно выражение личного отношения к тем вражеским проявлениям в отношении нашей страны, с которыми мы сталкиваемся» (Turkova 2022) [rzecznik prasowy prezydenta Dmitrij Pieskow uważa, że ostre, emocjonalne oceny sytuacji w polityce za-

granicznej w publikacjach są „całkowicie zrozumiałe". Takie czasy – wszędzie wokół są wrogowie. „To właśnie wyraz osobistego stosunku do tych wrogich przejawów wobec naszego kraju, z którymi się spotykamy"].

Z uwagi na odmienną od wcześniejszej retorykę Miedwiediewa Centrum Carnegie uznało go za jednego z głównych (obok R. Kadyrowa i J. Prigożyna) przedstawicieli „partii wojny" w przestrzeni medialnej (Medved' 2022). Zdaniem analityczki z Carnegie Miedwiediew przeistoczył się w „jastrzębia internetu", a agresywny i ultrapatriotyczny styl jego wypowiedzi pozwala mu zyskiwać popularność konserwatywnej części społeczeństwa oraz zerwać z wizerunkiem liberała flirtującego z Zachodem (Prokopenko 2022).

Bibliografia

Alekseyeva, A. A. (2012), Politicheskiye portrety V. V. Putina i D. A. Medvedeva (na materiale sovremennoy pressy i assotsiativnogo eksperimenta), [in:] Politicheskaya lingvistika 3 (41), 64-80.

Baghana, J. | Bocharova, E. | Chekulai, I. | Kuchmistyy, V. | Prokhorova, O. (2020), Speech Behaviour in Election Campaign (Political and Critical Discourse Analysis of Speech Portrait of Dmitry Medvedev), [in:] Karasik, V. I. (ed.), Topical Issues of Linguistics and Teaching Methods in Business and Professional Communication 97, 389-398, [in:] https://www.europeanproceedings.com/article/10.15405/epsbs.2020.12.02.53 (accessed: 24.11.2025).

Czachor, R. (2023), Koncepcja modernizacji Rosji w okresie prezydentury Dmitrija Miedwiediewa (2008-2012), [w:] Przegląd Wschodnioeuropejski 13 (2), 125-138.

Gavrilova, M. V. (2011), Nekotoryye cherty rechevogo portreta prezidenta Rossii D. A. Medvedeva, [in:] Vestnik TvGU. Seriya Filologiya 1, 4-10.

Gromyko, S. A. (2012), Russkiy politicheskiy diskurs nachala XX veka. Vologda.

Grzegorczykowa, R. (1991), Obelga jako akt mowy, [w:] Poradnik Językowy 5-6, 193-200.

Kamińska-Szmaj, I. (2007), Agresja językowa w życiu publicznym. Leksykon inwektyw politycznych 1918-2000. Wrocław.

Kapela, E. (2016), Zametki o sovremennom politicheskom diskurse v russkoyazychnykh SMI, [in:] Arkhangel'skaya, E. | Ignat'yeva, L. (eds.), Rusistika i sovremennost' 18. Riga.

Karwat, M. (2007), O złośliwej dyskredytacji. Manipulowanie wizerunkiem przeciwnika. Warszawa.

Kitaygorodskaya, M. B. | Rozanova, N. N. (2003), Sovremennaya politicheskaya kommunikatsiya, [in:] Krysin, L. P. (ed.), Sovremennyy russkiy yazyk. Sotsial'naya i funktsional'naya differentsiatsiya. Moskva, 190-195.

Kopnina, G. A. (2014), Rechevoye manipulirovaniye. Moskva.

Kuznetsov, S. A. (ed.), Bol'shoy tolkovyy slovar' russkogo yazyka, [in:] https://gramota.ru/.

Marugina, N. I. (2009), Kontsept „Sobaka" kak element russkoy yazykovoy kartiny mira, [in:] Yazyk i kul'tura 2 (6), 11-30.

Peisert, M. (2004), Formy i funkcje agresji werbalnej. Próba typologii. Wrocław.

Petrova, N. Ye. | Ratsiburskaya, L. V. (2013), Yazyk sovremennykh SMI. Sredstva rechevoy agressii. Moskva.

Ruzhentseva, N. B. (2015), Imidzhevoye interv'yu-performans V. Zhirinovskogo: smena masok, epatazh, tekhnologiya primitiva, [in:] Politicheskaya lingvistika 3 (56), 50-56.

Sarnowski, M. (2006), Dialog konfliktowy w polskim dyskursie publicznym, [w:] Kamińska-Szmaj, I. | Piekot, T. | Zaśko-Zielińska, M. (red.), Oblicza komunikacji 1. Perspektywy badań nad tekstem, dyskursem i komunikacją. Kraków, 318-329.
Sheygal, Ye. I. (2005), Semiotika politicheskogo diskursa. Moskva.
Śmieja, W. (2023), Co z tą Rosją? Raport reporterów, [w:] Fabrica Litterarum 1, 1-23.

Netografia

Balasyan, L. (2022), Medvedev zayavil, chto sam pishet posty v svoy Telegram-kanal, [in:] https://www.kommersant.ru/doc/5707298.
Dezinformatsiya… (2022), [in:] https://factcheck.ge/ru/story/40870-дезинформация-зеленский-наркоман.
Domańska, M. (2022), Miedwiediew eskaluje antyukraińską retorykę, [w:] https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2022-04-05/miedwiediew-eskaluje-antyukrainska-retoryke
Ekspert… (2022), [Эксперт…,] [in:] https://nashaniva.com/ru/302454.
Malinovs'kiy, A. (2023), Bol'noy, narkoman, beglets i lzhets: feyki rossiyskoy propagandy o Prezidente Ukrainy, [in:] https://tribun.com.ua/ru/100828-xvorij-narkoman-vtikach-ta-brexun-fejki-rosijskoi-propagandi-pro-prezidenta-ukraini.
Medved', R. (2022), Krym i prognozy: otvet Dmitriyu Medvedevu, [in:] https://ru.krymr.com/a/dmitriy-medvedev-prognoz-krym/32199017.html.
Medvedev… (2016), [in:] https://www.youtube.com/watch?v=0XjLSdqUpx8.
Medvedev… (2023), [in:] https://tass.ru/politika/17346059.
Nevzlin, L. (2022), Chto u Medvedeva na yazyke, to u Putina na ume, [in:] https://charter97.org/ru/news/2022/11/5/522956/.
Ponomarëva, A. (2022), „Eto uzhe pochti zapiski umalishennogo". Blogery o zlobnykh postakh Medvedeva, [in:] https://www.svoboda.org/a/eto-uzhe-pochti-zapiski-umalishennogo-blogery-o-zlobnyh-postah-medvedeva/31888818.html).
Preobrazhenskiy, I. (2022), Kheytspich ot Medvedeva – nenavist' na potok, [in:] https://www.dw.com/ru/hejtspich-ot-medvedeva-nenavist-na-potok/a-62062598).
Prokopenko, A. (2022), Generaly Telegram-kanalov. Kakovo real'noye vliyaniye rossiyskoy partii voyny, [in:] https://carnegieendowment.org/politika/88303.
Teoriya… (2024), [in:] https://cyclowiki.org/wiki/Теория_заговора_о_наркомании_Владимира_Зеленского.
Turkova, K. (2022), „Ty chto takoy rezkiy?" Chto sluchilos' s Dmitriyem Medvedevym?, [in:] https://www.golosameriki.com/a/6649298.html.
Zlobin, A. (2020), Utochka, pensii i parmezan: chem zapomnilsya Dmitriy Medvedev vo glave pravitel'stva, [in:] https://www.forbes.ru/obshchestvo-photogallery/391237-utochka-pensii-i-parmezan-chem-zapomnilsya-dmitriy-medvedev-vo-glave?image=323949.